

TPP และยา

ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ
ภาคพื้นแปซิฟิก (TPP) และ ยา

การค้าระหว่างประเทศและสุขภาพ

International Trade and Health Series

ชุด ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก
เล่มที่ 3

TPP และ ยา

จัดทำโดย

แผนงานการพัฒนาศักยภาพด้านการค้าระหว่างประเทศและสุขภาพ

(International Trade and Health Programme - ITH)

สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ

(International Health Policy Program - IHPP)

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข

โทร 02 5902382 โทรสาร 02 5902385

<http://www.ihpp.thaigov.net/ith>

สิงหาคม 2559

เนื้อหาโดย

ภาสินี มหัทธนทวี

อินทิรา ยมาภัย

ออกแบบโดย

จิรายุต ยมาภัย

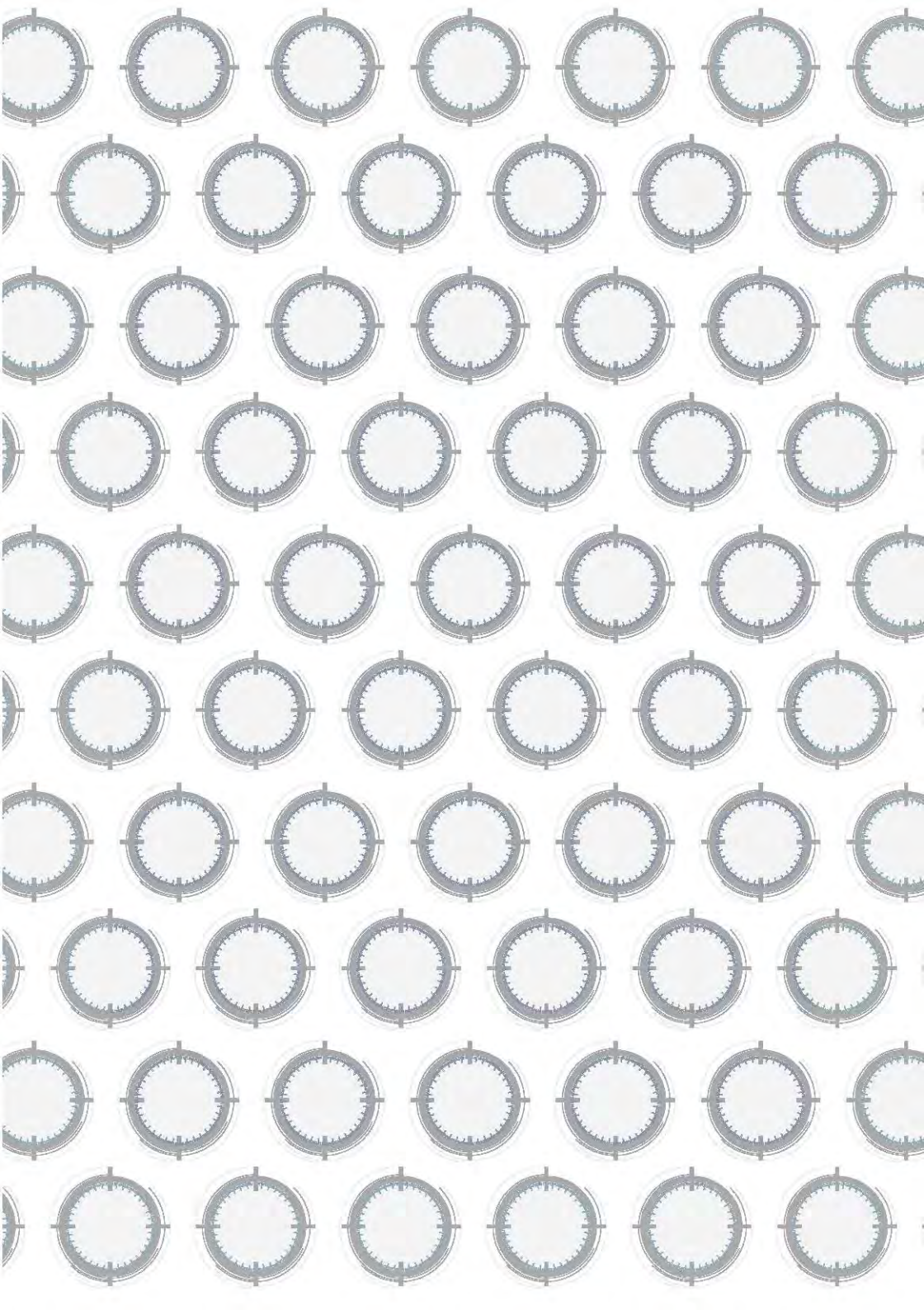
ที่ปรึกษา

ดร. ชูติมา อรรคลีพันธุ์

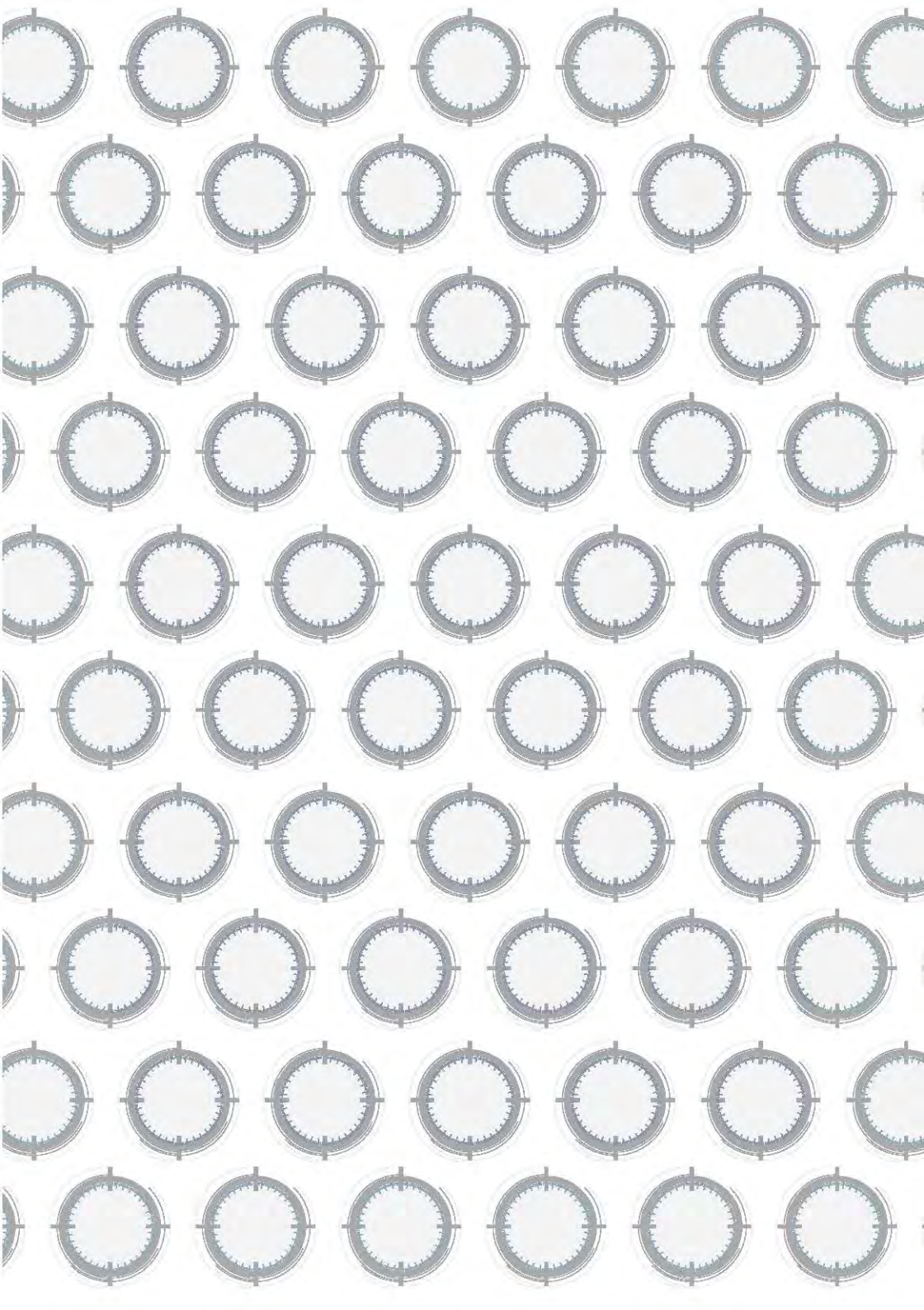
สารบัญ

คำนำ	1
บทนำ	3
ยา: จากการศึกษาถึงมือผู้ป่วย	4
TPP และยาในภาพรวม	6
การวิจัยและพัฒนา (R&D)	11
ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรพันธุกรรม	12
การถ่ายทอดเทคโนโลยี	13
สิทธิบัตร	15
การอนุญาตก่อนขายและการคุ้มครองผู้บริโภค	19
การขึ้นทะเบียนยา การคุ้มครองข้อมูลการตลาดยา และการเชื่อมโยงระบบ	20
มาตรการอุปสรรคทางการค้าด้านเทคนิค	25
การผลิตและนำเข้า	27
การลดภาษีนำเข้า	28
การกระจายและการเข้าถึง	31
การใช้มาตรการยืดหยุ่นของข้อตกลง TRIPS	32
มาตรการ ณ จุดผ่านแดน (Border Measure)	33
การคัดเลือกยาเข้าสู่บัญชียาหลักแห่งชาติ	34
สรุป	37
บรรณานุกรม	39

คำนำ

Trans Pacific Partnership (TPP) หรือความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก เป็นความตกลงทางด้านเศรษฐกิจซึ่งไม่เพียงครอบคลุมการค้าสินค้าแต่ยังครอบคลุมถึงการค่าบริการและการลงทุนอีกด้วย ดังนั้นแม้ว่า TPP จะเป็นความตกลงทางด้านเศรษฐกิจก็ตามแต่จะมีผลต่อภาคส่วนอื่น ๆ ได้เช่นกันโดยสำหรับประเทศไทยนั้นได้ประกาศเจตนารมณ์ที่จะเข้าร่วมการเจรจา TPP และได้ดำเนินการทำการศึกษาเกี่ยวกับความตกลง TPP รวมถึงรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในด้านต่างๆและหนึ่งในประเด็นสุขภาพที่อาจมีความเปลี่ยนแปลงหากไทยเข้าร่วมในความตกลงนี้ก็คือการเข้าถึงยา ทั้งนี้หนังสือเล่มนี้เป็นหนึ่งในหนังสือชุดการค้าระหว่างประเทศและสุขภาพ: ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก ซึ่งจัดทำขึ้นโดยแผนงานเพื่อการพัฒนาศักยภาพด้านการค้าระหว่างประเทศและสุขภาพ เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้และสร้างความเข้าใจให้แก่บุคคลทั่วไปที่มีความสนใจ

ยา : จากการคิดค้นถึงมือผู้ป่วย

ก่อนที่ยาจะเข้าสู่ตลาดในรูปแบบสินค้าและเข้าถึงได้โดยผู้ป่วยนั้น จะต้องผ่านกระบวนการขั้นตอนหลายขั้นตอน โดยเริ่มต้นจากการวิจัยและพัฒนาซึ่งความรู้ที่ได้จากขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาสามารถนำไปขอรับสิทธิบัตรได้ ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาฯ เริ่มตั้งแต่การทดลองในห้องปฏิบัติการ (Lab) ในสัตว์ทดลอง และในคน จากกลุ่มที่มีขนาดแตกต่างกันไปตั้งแต่กลุ่มเล็กจำนวน 5-10 คน ไปจนถึงกลุ่มใหญ่จำนวนสูงถึงพันหรือหมื่นคน ทั้งนี้เพื่อให้มีความมั่นใจถึงความปลอดภัยและประสิทธิผลของยา จากนั้นก็นำไปขอขึ้นทะเบียนตำรับยา เพื่อผลิตออกสู่ตลาด กระจายยาจนไปสู่มือผู้ป่วย

อย่างไรก็ตาม กระบวนการจากการคิดค้นไปจนถึงการเข้าสู่ตลาดของยานั้น มีกฎระเบียบและกระบวนการต่าง ๆ มากมายที่ต้องปฏิบัติตามในแต่ละขั้นตอนใช้เวลานานซึ่งยาบางรายการอาจจะใช้เวลาถึง 20 ปีกว่าจะสามารถนำยาใหม่เข้าสู่ตลาดได้ อีกทั้งขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาฯ มักมีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก ด้วยระยะเวลาที่ยาวนาน และต้องใช้เงินลงทุนสูง ส่งผลให้ยามีราคาที่สูง และเป็นเหตุให้อุตสาหกรรมยา มีแนวโน้มที่จะเลือกลงทุนในยาที่สามารถสร้างผลกำไรได้มากกว่า และมีการตั้งราคาขายสูงกว่าต้นทุนการผลิตอยู่มาก เพื่อชดเชยค่าใช้จ่ายที่จำเป็นจะต้องใช้ในกระบวนการวิจัยและพัฒนา ซึ่งอาจทำให้ยาที่แท้จริงแล้วมีความจำเป็นมากกว่าในเชิงสาธารณสุข ไม่ได้รับการลงทุนจากอุตสาหกรรมยา เนื่องจากผลตอบแทนไม่สูงพอ

แม้ว่าการเข้าถึงยาจะถูกมองเป็นประเด็นปัญหาด้านสาธารณสุข แต่ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ด้านการค้าซึ่งมีผลกระทบต่อ การเข้าถึงยา ในหลายขั้นตอนทั้งก่อนและหลังการอนุญาตขาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต่อราคาขายซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อ การเข้าถึงยา ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีการใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อลดราคาขายและเพิ่มการเข้าถึงยา โดยการใช้นโยบายหลักแห่งชาติ รายการสิทธิประโยชน์ของกองทุนสุขภาพ หรือการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีมาตรการ ที่ส่งเสริมการค้าและการลงทุน เช่น การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ที่อาจส่งผลให้ยาสามัญเข้าตลาดได้ช้าลง ทำให้ไม่มีการแข่งขันในตลาด ซึ่งจะทำให้ราคาลดลงไม่มากอย่างที่ควร หรือการกำหนดมาตรการ ด้านภาษีนำเข้าสินค้าซึ่งรวมถึงยา ทำให้สินค้านั้น ๆ มีราคาสูงขึ้น หรือ นอกจากนั้นยังมีนโยบายด้านการแข่งขัน และความโปร่งใส อีกด้วย เป็นต้น

TPP และยาในภาพรวม

ความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจเอเชีย - แปซิฟิก หรือ Trans-Pacific Partnership (TPP) Agreement มีความครอบคลุมประเด็นที่หลากหลาย โดยเนื้อหาหลักภายใต้ความตกลง TPP ที่มีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อยาและการเข้าถึงยาในประเทศไทยนั้น ได้แก่

- **บทที่ 2 เรื่องการค้าสินค้า (National Treatment and Market Access)** ครอบคลุมการค้าสินค้า และการลดภาษีและอุปสรรคทางการค้าอื่น ๆ เพื่อเพิ่มความเป็นเสรีในการค้าสินค้านระหว่างประเทศที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกในความตกลง TPP โดย TPP ได้นำหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) ขององค์การการค้าโลกมาใช้ ซึ่งเป็นการกำหนดให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติต่อผลิตภัณฑ์นำเข้าอย่างเท่าเทียมกับผลิตภัณฑ์ภายในประเทศของตน
- **บทที่ 8 เรื่องอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (Technical Barriers to Trade)** เพื่อให้การกำหนดมาตรฐาน การตรวจสอบรับรอง และการกำหนดมาตรการทางเทคนิคต่าง ๆ เป็นไปอย่างเปิดเผย โปร่งใส และมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งในกรณีนี้ผลิตภัณฑ์นั้น กำหนดให้มีการใช้หลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์และทางเทคนิค ในการวางระเบียบ การออกใบอนุญาต หรือการปฏิเสธที่จะออกใบอนุญาต และกำหนดกระบวนการทางกฎหมายสำหรับการอุทธรณ์ หากมีการเลือกปฏิบัติเกิดขึ้น

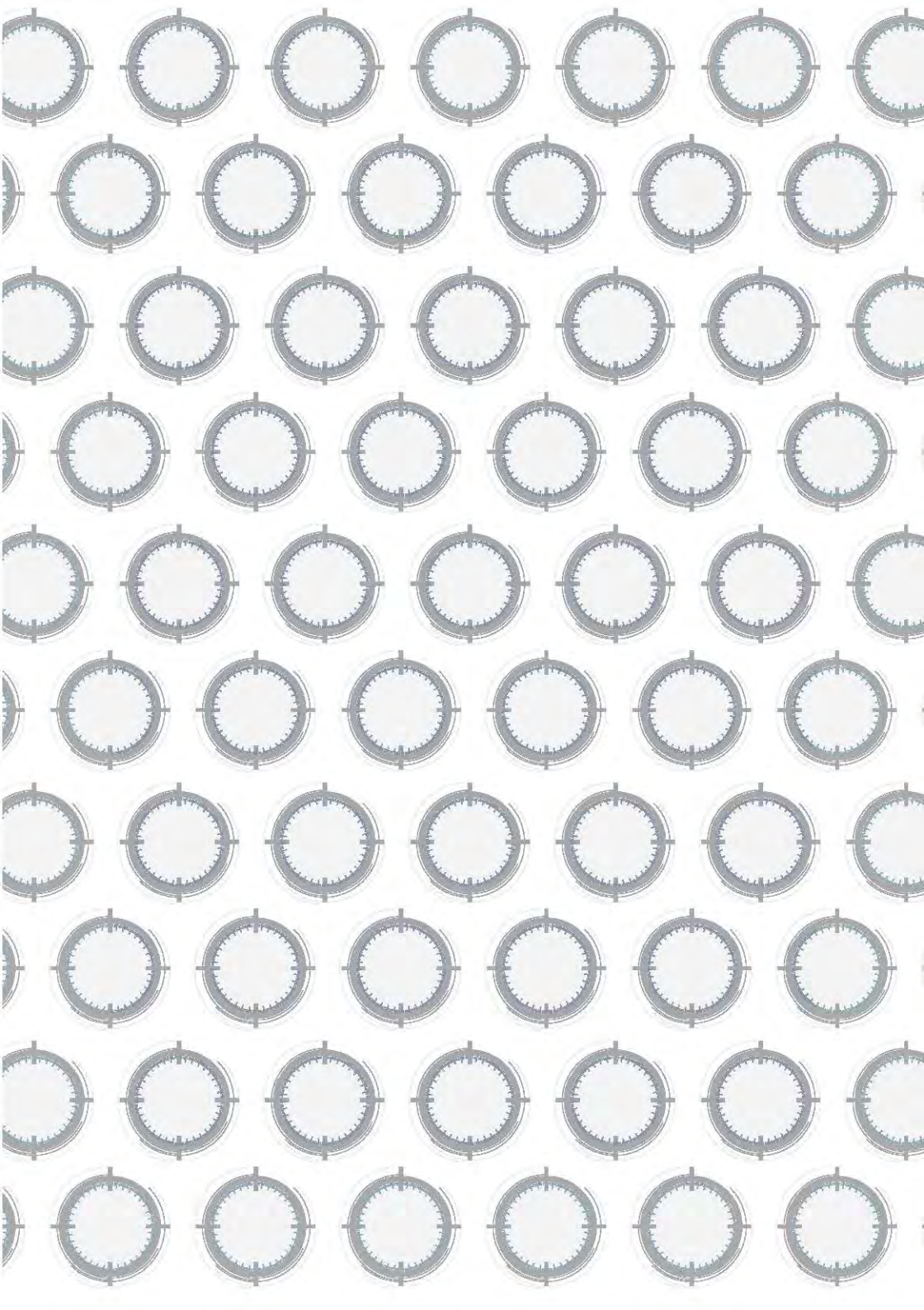
- **บทที่ 9 เรื่องการลงทุน (Investment)** เพื่อส่งเสริมการลงทุน โดยการปกป้องนักลงทุนจากการเลือกปฏิบัติ โดยใช้หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ อนุญาตให้มีการโอนเงินเข้า - ออกโดยเสรี ห้ามกำหนดเงื่อนไขการลงทุน (performance requirement) ต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงเงื่อนไขการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ (local content) การส่งออก การถ่ายทอดเทคโนโลยี (technology transfer) และการใช้เทคโนโลยีท้องถิ่น (technology localization) อนุญาตให้สามารถแต่งตั้งผู้บริหารโดยไม่คำนึงถึงสัญชาติ และอนุญาตให้เอกชนสามารถฟ้องรัฐได้โดยใช้กลไกการระงับข้อพิพาทระหว่างรัฐและเอกชน (Investor-state dispute settlement: ISDS)
- **บทที่ 15 เรื่องการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (Government Procurement)** กำหนดให้ประเทศสมาชิก เปิดให้ประเทศสมาชิกอื่น ๆ ร่วมแข่งขันในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐอย่างเท่าเทียมกันและเทียบเท่ากับธุรกิจภายในประเทศ โดยที่ข้อกำหนดทางเทคนิคต่าง ๆ จะต้องเป็นไปตามมาตรฐานสากล
- **บทที่ 18 เรื่องทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property)** เป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันในเรื่องของระบบทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งรวมถึงการที่การคุ้มครองและบังคับใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาควรที่จะช่วยส่งเสริมนวัตกรรมและเผยแพร่เทคโนโลยี และนำไปสู่สวัสดิภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยประเด็นหลักด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงยาที่ครอบคลุมอยู่ในบทนี้ได้แก่ สิทธิบัตร ข้อมูลการขึ้นทะเบียนยา

และมาตรการ ณ จุดผ่านแดน ทั้งนี้ TPP ได้มีการหยิบยกเอาหลักการบางส่วนของ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้ความตกลง TRIPS ขององค์การการค้าโลก รวมถึงปฏิญญาโดฮา ว่าด้วยความตกลง TRIPS และสาธารณสุข

- **บทที่ 26 เรื่องความโปร่งใสและการต่อต้านคอร์รัปชัน (Transparency and Anti - Corruption)** กำหนดให้มีการเปิดเผยข้อมูลกฎหมาย ข้อบังคับ และกฎระเบียบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการค้าและการลงทุนในตลาดของประเทศ TPP เพื่อให้ประเทศสมาชิกสามารถเข้าถึงข้อมูลเหล่านี้ได้ กำหนดและบังคับใช้กฎหมายต่อต้านการให้หรือรับสินบน และส่งเสริมให้มีกฎเพื่อต่อต้านความขัดแย้งของผลประโยชน์ในภาครัฐ

โดยความเชื่อมโยงของแต่ละบทในกระบวนการตั้งแต่การคิดค้นยา ไปจนถึงการเข้าสู่ตลาดของยานั้นอยู่ในแผนภาพต่อไปนี้

กิจกรรม	บทที่เกี่ยวข้องใน TPP	ประเด็นที่ได้รับผลกระทบ
การวิจัยและพัฒนา	บทที่ 9 การลงทุน บทที่ 18 ทรัพย์สินทางปัญญา	<ul style="list-style-type: none"> • ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพย์สินทางปัญญา • การถ่ายทอดเทคโนโลยี • สิทธิบัตร
การอนุญาตก่อนขาย	บทที่ 8 อุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า บทที่ 18 ทรัพย์สินทางปัญญา	<ul style="list-style-type: none"> • การขึ้นทะเบียนยา การคุ้มครองข้อมูล การทดลองยา และการเชื่อมโยงระบบ • มาตรการอุปสรรคทางการค้าด้านเทคนิค
การผลิตและนำเข้า	บทที่ 2 การค้าสินค้า บทที่ 9 การลงทุน บทที่ 18 ทรัพย์สินทางปัญญา	<ul style="list-style-type: none"> • การลดภาษีนำเข้า
การกระจายและการเข้าถึง	บทที่ 15 การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ บทที่ 18 ทรัพย์สินทางปัญญา บทที่ 26 ความโปร่งใสและการต่อต้านคอร์รัปชัน	<ul style="list-style-type: none"> • การใช้มาตรการยืดหยุ่นของข้อตกลง TRIPS • มาตรการ ณ จุดผ่านแดน • การคัดเลือกยาเข้าสู่บัญชียาหลักแห่งชาติ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรพันธุกรรม

การวิจัยและพัฒนาเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญต่อการเข้าถึงยา แม้ว่าประเทศไทยมีศักยภาพในการวิจัยและพัฒนาอย่างจำกัด แต่ประเทศไทยมีศักยภาพในด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง มีการวิจัยและพัฒนาจากภูมิปัญญาดั้งเดิม และสมุนไพรต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งกำเนิดของนวัตกรรมด้านยาที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่ง ทั้งนี้ประเด็นสำคัญที่ TPP มีส่วนเกี่ยวข้องคือ ความร่วมมือด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (Cooperation in the Area of Traditional Knowledge) โดย TPP เรียกร้องให้มีการร่วมมือพัฒนาความเข้าใจในประเด็นทรัพยากรพันธุกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม ผ่านหน่วยงานด้านทรัพย์สินทางปัญญา และให้มีการตรวจสอบสิทธิบัตรอย่างมีคุณภาพ ซึ่งอาจรวมถึงให้มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรพันธุกรรมให้เป็นสาธารณะ สำหรับใช้ในการตรวจสอบว่าสิ่งที่ขอจดสิทธิบัตรนั้นมีอยู่แล้วหรือไม่ การใช้ฐานข้อมูลหรือ digital library ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม และการอบรมเจ้าหน้าที่ตรวจสอบสิทธิบัตรในประเด็นดังกล่าว

การจัดทำฐานข้อมูลจะทำให้ผู้ประกอบการนำข้อมูลไปพัฒนาต่อยอดได้สะดวกขึ้น และป้องกันไม่ให้ต่างชาติละเมิดสิทธิในการใช้ภูมิปัญญาเหล่านี้ อย่างไรก็ตามประเทศสมาชิก TPP จะเข้าถึงข้อมูลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านและสมุนไพรที่เกี่ยวข้องเนื่องจากเอกสารที่ใช้ในกระบวนการขอจดสิทธิบัตรนั้นจะต้องได้รับ

การแปลเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่นกัน

การถ่ายทอดเทคโนโลยี

อีกหนึ่งสิ่งที่สำคัญสำหรับการวิจัยและพัฒนาคือ องค์ความรู้ ที่นำมาใช้ ดังนั้นการถ่ายทอดเทคโนโลยีซึ่งเป็นการถ่ายทอดข้อมูลเชิงเทคนิค และความรู้ความชำนาญที่ทำให้เกิดการผลผลิต จึงเป็นหนึ่งปัจจัยสำคัญที่จะสามารถเพิ่มจำนวนยาในตลาดได้ เนื่องจากการลงทุนจากต่างประเทศเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศหนึ่ง ประเทศที่รับเงินลงทุนจากต่างชาตินั้น นอกจากจะคาดหวังถึงมูลค่าเงินลงทุนที่จะใช้จ่ายในประเทศแล้ว ยังคาดหวังถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาทักษะของแรงงานและศักยภาพของอุตสาหกรรมในประเทศ ดังนั้นในสัญญาการลงทุนระหว่างประเทศนั้น มักจะมีการระบุถึงข้อเรียกร้องให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากเจ้าของเทคโนโลยีที่เป็นชาวต่างชาติ อย่างไรก็ตามในบทบาทด้วยการลงทุนของ TPP นั้นห้ามไม่ให้ประเทศสมาชิกกำหนดเงื่อนไขบังคับให้ผู้ลงทุนถ่ายทอดเทคโนโลยี

บางประเทศมีนโยบายการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เข้มงวด ทั้งนี้เพื่อดึงดูดให้มีการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น โดยข้อกำหนดใน TPP ถือได้ว่าเป็นการให้ความคุ้มครองฯ ที่มากกว่าความคุ้มครองภายใต้ระบบทรัพย์สินทางปัญญาของไทยในปัจจุบัน ซึ่งให้การคุ้มครองตามกรอบที่ได้กำหนดไว้ในข้อตกลงด้านทรัพย์สินทางปัญญา (Agreement on Trade-Related Aspects of

Intellectual Property Rights: TRIPS) หรือความตกลงทรัพย์สิน
ขององค์การการค้าโลก โดยมีการขยายระยะเวลาและขอบเขต
การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งในรูปแบบสิทธิบัตรและ
การคุ้มครองข้อมูลการทดลองยา ทั้งนี้ได้มีการกล่าวว่าการให้
ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่สูงขึ้น อาจสามารถสร้าง
ความเชื่อมั่นในการลงทุนและส่งผลให้ถ่ายทอดเทคโนโลยีข้ามแดน
ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งหากมีการถ่ายทอดเทคโนโลยี
ด้านการวิจัยและพัฒนาจากประเทศพัฒนาแล้วสู่ประเทศไทยมากขึ้น
อาจเป็นผลดีต่อการวิจัยและพัฒนาภายในประเทศ และสามารถนำมา
ต่อยอดให้เกิดนวัตกรรมอีกต่อไป

อย่างไรก็ตาม การทบทวนวรรณกรรมของหลักฐานเชิงประจักษ์
แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าที่ผ่านมามาประเทศไทยได้ให้ความคุ้มครองทรัพย์สิน
ทางปัญญาภายใต้ความตกลง TRIPS ก่อนประเทศกำลังพัฒนา
อย่างประเทศอินเดียถึง 13 ปีก็ตาม แต่ความคุ้มครองดังกล่าวก็ไม่ได้
มีผลที่ชัดเจนต่อการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศในประเทศไทย
ทั้งโดยรวม และในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาโดยตรง นอกจากนี้
มูลค่าตลาดยาของไทยซึ่งอยู่ที่ประมาณ 0.1% ของตลาดโลก การให้
ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่มากขึ้นภายใต้ TPP อาจไม่สามารถ
ดึงดูดการลงทุนได้จริงในบริบทของประเทศไทย และประกอบกับในบทเรื่อง
การลงทุน ไม่นอญูตให้ประเทศที่เข้าร่วมบังคับให้นักลงทุนต่างชาติ
ถ่ายทอดเทคโนโลยี ดังนั้น แม้ว่าอาจจะมีการลงทุนจากต่างชาติในด้าน
การวิจัยและพัฒนาอย่างมากขึ้นในประเทศไทยก็ตาม แต่ประเทศไทย
ไม่สามารถมั่นใจได้ว่าจะมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกิดขึ้นจริง

สิทธิบัตร

การวิจัยและพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ต้องการเงินทุนและมีความเสี่ยงในการลงทุนค่อนข้างสูง จึงต้องมีสิ่งจูงใจเพื่อกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรม การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิบัตรที่ครอบคลุมทั้งกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์ โดยให้สิทธิในการผลิตและจำหน่ายแก่ผู้ที่เป็นเจ้าของสิทธิบัตรเพียงผู้เดียว ภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยผู้ถือสิทธิบัตรนั้นต้องเปิดเผยข้อมูลของสิทธิบัตรสู่สาธารณะ ซึ่งข้อมูลทางวิทยาศาสตร์หรือข้อมูลเชิงเทคนิคที่นำมาใช้ประกอบการขอสิทธิบัตรเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยและพัฒนาและการวางแผนการลงทุนในด้านนี้ต่อไป โดยที่หากไม่มีการจดสิทธิบัตร ข้อมูลเหล่านี้อาจถูกเก็บเป็นความลับต่อไป

ปัจจุบันประเทศไทยให้การคุ้มครองสิทธิบัตรเป็นเวลา 20 ปี จากวันที่ยื่นคำขอรับสิทธิบัตร ซึ่งกระบวนการขอรับสิทธิบัตรมักใช้เวลาทั้งหมดประมาณ 7 ถึง 9 ปี ประเทศไทยได้ถือปฏิบัติตามแนวทางในความตกลง TRIPS ที่ให้สิทธิบัตรแก่ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณสมบัติดังนี้

1. Novelty – เป็นการประดิษฐ์ใหม่ที่ไม่ซ้ำกับการประดิษฐ์ที่มีอยู่ก่อนแล้ว
2. Inventive step – มีขั้นตอนการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น
3. Industrial application – สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการผลิตเชิงอุตสาหกรรมได้

หากประเทศไทยเข้าร่วมใน TPP แล้วจะต้องเปลี่ยนแปลงกฎหมายสิทธิบัตร เนื่องจากการคุ้มครองสิทธิบัตรภายใต้ TPP นั้น

มีความแตกต่างจากการคุ้มครองที่ประเทศไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยมีประเด็นหลักดังต่อไปนี้

- **สิ่งที่ขอรับสิทธิบัตรได้ (Patentable subject matter)**
ความตกลง TPP ขยายขอบเขตของสิ่งที่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้ โดยเจ้าของสิทธิสามารถยื่นขอสิทธิบัตรสำหรับสิ่งที่อ้างเป็นการใช้ใหม่ของผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้ว (new uses) หรือ/และ วิธีการใช้ใหม่สำหรับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้ว (new methods of using) หรือ/และ กระบวนการใหม่ในการใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้ว (new processes of using) นอกจากนี้ ประเทศสมาชิกยังต้องอนุญาตให้มีการจดสิทธิบัตรสำหรับจุลชีพ กระบวนการที่ไม่ใช่ทางชีววิทยาและจุลชีววิทยา และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากพืชอีกด้วย
- **การแก้ไขระยะเวลาสิทธิบัตรเพื่อชดเชยความล่าช้าในการจดสิทธิบัตร (Patent term adjustment for Patent Office Delays)**
TPP ได้กำหนดให้มีการชดเชยเวลาที่สูญหายไปจากความล่าช้าในกระบวนการจดสิทธิบัตร โดยการให้ระยะเวลาคุ้มครองที่ยาวนานขึ้น โดยกำหนดให้มีการชดเชยเวลาหากความล่าช้าอย่างไม่มีเหตุผลของสำนักสิทธิบัตรที่ใช้เวลานานกว่า 5 ปีนับจากการยื่นขอรับสิทธิบัตร หรือ 3 ปีจากการขอตรวจคำขอรับสิทธิบัตร
ยังไม่มีหลักฐานที่ชี้ชัดถึงบทบาทของระบบสิทธิบัตรในการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาและการถ่ายทอดเทคโนโลยี ดังนั้น

จึงเป็นเรื่องยากที่จะระบุถึงผลที่แน่ชัดที่ระบบสิทธิบัตรสามารถมีต่อ นวัตกรรมได้

อย่างไรก็ดี การขยายขอบเขตของสิ่งที่สามารถจดสิทธิบัตรได้นั้น อาจทำให้เกิดความพยายามที่จะยืดอายุสิทธิบัตรของยาตัวหนึ่งไปเรื่อย ๆ ด้วยการยื่นจดทะเบียนสิทธิบัตรของยาตัวเดิมใหม่ โดยอ้างว่ายา มีความใหม่ ซึ่งทำให้แตกต่างจากตัวยาเดิมในข้อถือสิทธิ์ใหม่ได้ง่ายขึ้น จนทำให้ยาคตัวนั้นเปรียบเสมือนมีสิทธิบัตรที่ไม่มีวันหมดอายุ หรือ Evergreening patent ได้ การกระทำเช่นนี้จะทำให้ไม่เกิดการแข่งขัน ทางการค้าขึ้น เนื่องจากบริษัทยาสามัญจะไม่สามารถผลิตยาตัวเดียวกันได้ จนกว่าอายุสิทธิบัตรที่ถูกยืดออกไปจะหมดลง ไม่เพียงเท่านั้น การอนุญาต ให้จดสิทธิบัตรสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากพืชอาจส่งผลกระทบต่อการใช้ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ที่ใช้สารสกัดจากพืชอีกด้วย ซึ่งหากมีการอนุญาต ให้จดสิทธิบัตรสำหรับผลิตภัณฑ์ลักษณะนี้ จะส่งผลให้การใช้และเข้าถึง สมุนไพรตามภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยถูกจำกัดได้

ด้วยแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นของความตกลงการค้าเสรีที่ให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่มากกว่าขอบเขตของความตกลง TRIPS หรือที่เรียกกันว่า TRIPS Plus ปัจจุบันมีการศึกษามากมาย ที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของ TRIPS Plus ต่อระบบยา เนื่องจาก TRIPS Plus ได้ขยายขอบเขตของสิ่งที่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้ และมีการยืดระยะเวลา สิทธิบัตร เช่นเดียวกับการคุ้มครองสิทธิบัตรภายใต้ TPP ที่ได้ระบุ ไว้ข้างต้น และยังมี การคุ้มครองข้อมูลการตลาด ซึ่งมีผลต่อการขึ้น ทะเบียนยาซึ่งจะกล่าวถึงในบทถัดไป โดยผลการศึกษาจากกรอบ ความตกลงการค้าอื่น ๆ ชี้ให้เห็นว่าชื่อเรียกกรอบแบบ TRIPS Plus

จะส่งผลให้ราคายาเพิ่มขึ้น ซึ่งในกรณีของประเทศไทยนั้น มีการศึกษาชี้ว่าการยืดอายุสิทธิบัตร ซึ่งจะขยายระยะเวลาที่ผู้เป็นเจ้าของสิทธิบัตรมีสิทธิในการค้าเพียงผู้เดียวออกไปนั้น จะส่งผลให้ค่าใช้จ่ายด้านยาเพิ่มขึ้น เนื่องจากขาดการแข่งขันทางการตลาดที่จะช่วยลดราคายาลงได้ โดยนักวิจัยได้ประมาณการผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายด้านยาดังนี้

ระยะเวลาการอายุสิทธิบัตร (ปี)	มูลค่า (ล้านบาท) (พ.ศ. 2554)	
	ต่ำสุด	สูงสุด
1	277	2,835
2	1,470	6,553
3	2,786	12,005
4	4,468	18,535
5	6,526	31,070
6	8,795	49,533
7	11,708	75,509
8	17,344	111,541
9	24,297	160,706
10	35,979	232,702

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าข้อกำหนดด้านสิทธิบัตรในลักษณะเดียวกับที่มีอยู่ภายใต้ TPP นั้นทำให้เกิดข้อกังวลด้านนวัตกรรมและราคายา ซึ่งจะส่งผลต่อการเข้าถึงยา อย่างไรก็ตามระบบสิทธิบัตรนั้นไม่ใช่ปัจจัยเพียงปัจจัยเดียวที่มีผลต่อการเกิดนวัตกรรมและการเข้าถึงยา

การขึ้นทะเบียนยา การคุ้มครองข้อมูลการทดลองยา และการเชื่อมโยงระบบ

การขึ้นทะเบียนยาเป็นการขออนุญาตจำหน่ายยา เป็นระบบสำหรับการกำกับดูแลยาก่อนออกตลาด การอนุญาตการผลิตและจำหน่ายยา และการเฝ้าระวังหลังวางตลาด เพื่อให้ยาได้มาตรฐานทั้งในด้านคุณภาพ ความปลอดภัยและประสิทธิผล ซึ่งการขึ้นทะเบียนยาสำหรับยาใหม่หรือยาต้นแบบนั้นจำเป็นจะต้องใช้หลักฐานข้อมูลการทดลองด้านความปลอดภัยและประสิทธิผลของยา ในขณะที่การขึ้นทะเบียนยาสามัญจะต้องแสดงหลักฐานข้อมูลว่ายามีความสมมูลกับยาต้นแบบ ทั้งนี้ กระบวนการขึ้นทะเบียนยามีกำหนดระยะเวลาดำเนินการเอาไว้สูงสุดที่ 280 วัน โดยระยะเวลาจะแตกต่างกันไปตามประเภทของยา และขึ้นอยู่กับความพร้อมของข้อมูล เอกสาร และการดำเนินการ

ในส่วนเกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียนยาใน TPP นั้น มีประเด็นหลักด้านทรัพย์สินทางปัญญาดังต่อไปนี้

- การแก้ไขระยะเวลาสิทธิบัตรเพื่อชดเชยเวลาที่สูญเสียไปอย่างไม่มีเหตุผล (Patent Term Adjustment for unreasonable curtailment)

นอกจากจะมีการกำหนดให้ชดเชยระยะเวลาการคุ้มครองสิทธิบัตรในกรณีของความล่าช้าในกระบวนการจดสิทธิบัตรแล้วนั้น TPP ยังได้มีการระบุถึงการขยายอายุสิทธิบัตรเพื่อชดเชยเวลา

ที่สูญเสียไปสำหรับขั้นตอนการขึ้นทะเบียนยาที่ล่าช้าอย่างไม่มีเหตุผลด้วย

- การคุ้มครองข้อมูลการตลาดหรือข้อมูลอื่นที่ไม่มีการเปิดเผย (Protection of Undisclosed Test or Other Data)

การคุ้มครองข้อมูลเป็นการป้องกันการนำข้อมูลการตลาดยาหรือข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและประสิทธิผลของยา ซึ่งไม่ได้มีการเปิดเผย มาใช้อย่างไม่เป็นธรรมทางการค้า โดย TPP ได้จำกัดสิทธิ์ในการใช้ข้อมูลเหล่านี้ให้แก่ผู้ที่ยื่นข้อมูลดังกล่าวแต่เพียงผู้เดียวเป็นเวลาอย่างน้อย 5 ปี จากวันที่ได้รับการอนุญาตจำหน่ายสำหรับยาใหม่ที่เป็นสารเคมี และอย่างน้อย 3 ปี สำหรับการยื่นข้อมูลการตลาดเพิ่มเติมสำหรับการขึ้นทะเบียนข้อบ่งชี้ใหม่ สูตรใหม่ หรือวิธีการใช้ใหม่ของยาที่มีการขึ้นทะเบียนแล้ว ในขณะที่เดียวกันสำหรับยาชีววัตถุใหม่นั้น TPP ระบุว่าสมาชิกสามารถเลือกให้มีการคุ้มครองลักษณะเดียวกันกับยาที่เป็นสารเคมีเป็นเวลาอย่างน้อย 8 ปี

- มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการวางตลาด (Measures Relating to the Marketing of Certain Pharmaceutical Products)

ในกรณีที่ประเทศสมาชิกอนุญาตให้มีผู้อื่นนอกจากผู้ที่ยื่นข้อมูลการตลาดซึ่งเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและประสิทธิผลของยาใช้ข้อมูลดังกล่าว TPP ได้กำหนดให้สมาชิกต้องจัดตั้งระบบเพื่อแจ้งผู้ถือสิทธิบัตรสำหรับยานั้น ๆ ก่อนที่จะมีการอนุญาตให้วางตลาด หรือจัดตั้งระบบที่ป้องกันการอนุญาตจำหน่ายยา

ที่ละเมิดสิทธิบัตร โดยอ้างอิงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตร ซึ่งเจ้าของสิทธิบัตร หรือผู้ขออนุญาตเป็นผู้ยื่น หรืออาศัย การประสานโดยตรงระหว่างหน่วยงานซึ่งรับผิดชอบในเรื่อง การอนุญาตจำหน่ายและสำนักสิทธิบัตร

การคุ้มครองข้อมูลการทดลองยาเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่มีการโต้แย้งเมื่อพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณสุขและทรัพย์สินทางปัญญา การให้ความคุ้มครองข้อมูลการทดลองยาเป็นสิ่งที่กำหนดว่า ยาสามัญจะสามารถเข้าสู่ตลาดและแข่งขันกับยาต้นแบบได้เมื่อไหร่ อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองข้อมูลการทดลองยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบของการผูกขาดการใช้ข้อมูลยา (Data Exclusivity) เป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาและทดลองยาใหม่ ๆ เนื่องจากบริษัทยาได้ลงทุนด้านเวลาและเงินทุนเพื่อให้ได้ข้อมูลเหล่านี้มา นอกจากนี้ ยังมองว่าการให้ความคุ้มครองข้อมูลการทดลองยา มีความแน่นอนกว่าการคุ้มครองสิทธิบัตร เช่น ในกรณีที่มีการพัฒนายา สูตรสำหรับเด็กจากยาซึ่งมีอยู่แล้วในตลาด กฎหมายในบางประเทศ อาจไม่อนุญาตให้มีการจดสิทธิบัตรดังกล่าวได้ เนื่องจากไม่มีความเป็นนวัตกรรม ดังนั้นในกรณีเช่นนี้ การให้ความคุ้มครองข้อมูลยาจะเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญสำหรับการลงทุนพัฒนายาสูตรดังกล่าว สถานการณ์ ในลักษณะนี้ยังสามารถเกิดขึ้นกับกรณีที่มีการทดลองความปลอดภัย และประสิทธิภาพของยาแผนโบราณ ซึ่งไม่สามารถนำมาจดสิทธิบัตรได้เช่นกัน

ในขณะเดียวกันการศึกษาจากผลกระทบจาก TRIPS Plus พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการทำให้ราคายาเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ ข้อเรียกร้อง

ด้านการผูกขาดข้อมูลยา สำหรับประเทศไทยนั้นมีการคาดการณ์ว่า การให้การผูกขาดข้อมูลยา ตัวหนึ่งเป็นระยะเวลาหนึ่งปีจะสามารถ ส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายด้านยาเพิ่มขึ้นกว่า 3 ล้านบาท หรือ 0.1 ล้านบาท เหยี่ยุธรัฐ

ระยะเวลาการผูกขาด (ปี)	ค่าใช้จ่าย (ล้านบาทสหรัฐ)			
	ต่อ 1 รายการ		ต่อ 60 รายการ	
	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด
1	0.1	1.1	6.2	63.5
2	0.6	2.5	32.9	146.9
3	1.1	4.5	62.4	269.1
4	1.7	6.9	100.1	415.5
5	2.4	11.6	146.3	696.4
6	3.3	18.5	197.1	1110.2
7	4.4	28.2	262.4	1692.5
8	6.5	41.7	388.7	2500.1
9	9.1	60.0	544.6	3602.1
10	13.4	86.9	806.4	5215.8

ในกรณีที่ TPP ได้มีการระบุให้ประเทศที่เข้าร่วมเชื่อมโยงระบบการขึ้นทะเบียนตำรับยาเข้ากับระบบสิทธิบัตร เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการขึ้นทะเบียนสำหรับยาที่ละเมิดสิทธิบัตรนั้น ในมุมมองหนึ่ง จะทำให้เกิดความโปร่งใสและสามารถผลักดันให้ประเทศไทยปรับปรุงระบบให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันในประเทศไทยหน่วยงานที่รับผิดชอบสองระบบดังกล่าวนี้ เป็นคนละหน่วยงานกัน

โดยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ภายใต้กระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้รับผิดชอบดูแลระบบการขึ้นทะเบียนตำรับยา ในขณะที่ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ เป็นผู้ดูแลระบบสิทธิบัตร ดังนั้นการกำหนดให้หน่วยงานซึ่งเดิมรับผิดชอบเพียงส่วนที่เป็น การขึ้นทะเบียนตำรับยา ทำหน้าที่เพิ่มเติมในการตรวจสอบเรื่อง การละเมิดสิทธิบัตรของยาที่มาขออนุญาต อาจเป็นการเพิ่มภาระงานแก่ หน่วยงานนั้น ๆ นอกจากนี้หากระบบทั้งสองเชื่อมโยงกันแล้ว หากมี การขออนุญาตขึ้นทะเบียนยาสามัญซึ่งมีตัวยาที่ได้รับสิทธิบัตร ไปก่อนแล้ว แต่การให้สิทธิบัตรดังกล่าวเป็นความผิดพลาด เนื่องจาก ยาตัวดังกล่าวไม่เป็นนวัตกรรมอย่างแท้จริง ความผิดพลาดในขั้นตอน การให้สิทธิบัตรจะส่งผลให้ยาสามัญดังกล่าวเข้าแข่งขันในตลาดได้ช้าลง

มาตรการอุปสรรคทางการค้าด้านเทคนิค

การออกมาตรการด้านเทคนิคต่าง ๆ เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคนั้น อาจไม่สอดคล้องกับมาตรการทางการค้าในบางครั้งและอาจกลายเป็นอุปสรรคทางการค้าได้ ดังนั้นในความตกลงทางการค้าที่ระดับพหุภาคีขององค์การการค้าโลกและในความตกลง TPP จึงมีบทที่ได้ระบุถึงมาตรการอุปสรรคทางการค้าด้านเทคนิคเหล่านี้ ความตกลง TPP ยังได้มีเนื้อหาในภาคผนวก ซึ่งเป็นข้อกำหนดเฉพาะ เพื่อกำกับกระบวนการการขึ้นทะเบียนผลิตภัณฑ์อีกด้วย โดย TPP กำหนดว่าในการออกมาตรการเพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาและ/หรือคุ้มครองผู้บริโภค จะต้องมีการประเมินความเสี่ยงและความจำเป็นของมาตรการในการจัดการกับความเสี่ยงนั้น ๆ มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์หรือเชิงเทคนิค และมีการพิจารณาทางเลือกอื่น ๆ อีกด้วย นอกจากนี้ประเทศสมาชิกจะต้องเปิดให้ผู้ขออนุญาตขายยา สามารถอุทธรณ์ได้ หากไม่ได้รับการอนุญาต

ข้อเรียกร้องนี้ทำให้การทำงานของกรขึ้นทะเบียนตำรับยา มีความโปร่งใสมากขึ้น และเป็นการป้องกันการออกมาตรการที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการค้าจนเกินควร ซึ่งอาจยืดเวลาการเข้าตลาดของนวัตกรรมใหม่ ๆ นอกจากนี้ อาจช่วยป้องกันการออกมาตรการหรือกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่อาจสูงเกินควร จนส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในการพัฒนายาสูงขึ้น เนื่องจากจะต้องลงทุนมากขึ้น เพื่อที่จะได้มาซึ่งข้อมูลการทดลองความปลอดภัยต่าง ๆ ที่ต้องนำมาใช้เป็นหลักฐานประกอบ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัจจุบันในการออกใบอนุญาตมีการกำหนดกระบวนการไว้อย่างชัดเจน ใช้หลักฐานทางวิชาการประกอบ และมีความโปร่งใเพียงพอ หากการขึ้นทะเบียน

ตำรับยาที่มีการล่าช้าหรือถูกปฏิเสธ ผู้ขอขึ้นทะเบียนยาอาจจะอุทธรณ์ หรือกล่าวหาว่าการขึ้นทะเบียนของประเทศไทยนั้นไม่เป็นธรรม หรือมีการเลือกปฏิบัติ ดังนั้นประเทศไทยจึงต้องมีการปรับตัวพอสมควร ในการออกแบบกระบวนการหรือขั้นตอนสำหรับการอุทธรณ์ และ แนวทางการพิจารณาว่ามีการเลือกปฏิบัติจริงหรือไม่

การลดภาษีนำเข้า

ในบทที่ 2 ของ TPP ในเรื่องการค้าสินค้า (National Treatment and Market Access) ในประเทศของกลุ่มสมาชิก ด้วยการลดภาษีและอุปสรรคทางการค้าอื่น ๆ เพื่อให้สินค้าของประเทศสมาชิกสามารถจำหน่ายได้อย่างเสรีและสินค้านำเข้าได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับสินค้าที่ผลิตภายในประเทศของตน ในปัจจุบันการนำเข้ายาจากต่างประเทศมาจำหน่ายในประเทศไทย โดยส่วนใหญ่แล้วผู้นำเข้ายาจะต้องเสียภาษีนำเข้า ยาบางรายการไม่ต้องเสียภาษีนำเข้า ในขณะที่ยาบางรายการผู้นำเข้าจะต้องเสียภาษีนำเข้าถึงร้อยละ 10 ถึงร้อยละ 30 ของมูลค่าราคายา¹ ด้วยอัตราภาษีนำเข้าที่สูงนี้อาจจะมีผลทำให้ราคาขายสูงตามไปด้วย สำหรับประเทศที่ได้มีการเจรจาการค้าเสรีกับประเทศไทยนั้น จะมีการยกเว้นอากรโดยผู้นำเข้าไม่ต้องเสียภาษีนำเข้า ดังนั้นจึงทำให้ต้นทุนของผู้นำเข้าลดลงไม่ว่าจะเป็นการนำเข้าวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตหรือการนำเข้ายาสำเร็จรูป

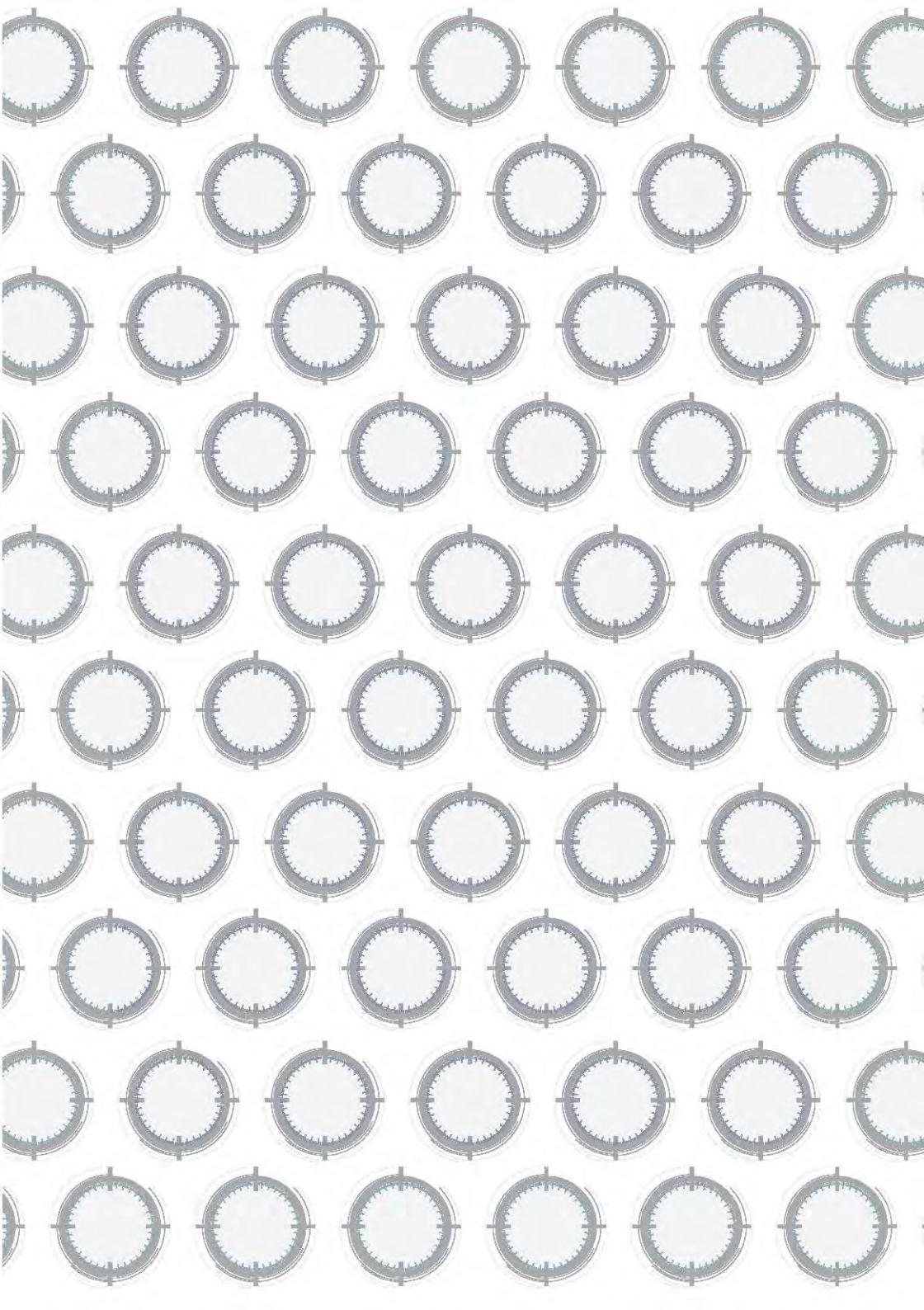
ดังนั้นหากประเทศไทยเข้าร่วม TPP แล้วผู้นำเข้าของประเทศไทยสามารถนำเข้าวัตถุดิบหรือยาสำเร็จรูปจากประเทศสมาชิก TPP ได้โดยไม่ต้องเสียภาษีนำเข้า ดังนั้นอาจจะส่งผลให้ราคาขายที่โรงพยาบาลหรือผู้บริโภคซื้อลดลงก็เป็นได้ อย่างไรก็ตามยังไม่มีหลักฐานทางวิชาการหรือการเก็บข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าการลดอัตราภาษีนำเข้านั้น จะส่งผลให้ราคาขายถูกลงในอัตราเดียวกับภาษีนำเข้าที่ลดลง หรือผู้ซื้อจะสามารถซื้อยาได้ถูกลงจริงหรือไม่ เนื่องจากยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับ

---

¹ พิกัด 30.03 และ 30.04

การกำหนดราคายา เช่น อัตราแลกเปลี่ยน หรือต้นทุนในการขนส่ง
เก็บรักษา และกระจายยา เป็นต้น

หากพิจารณาในกรณีการส่งออกยาไปต่างประเทศ อาจจะ
พิจารณาได้ว่า TPP จะทำให้ประเทศไทยสามารถขยายตลาดได้มากขึ้น
ดังนั้น จึงต้องมีการศึกษาถึงศักยภาพการส่งออกของยาที่ผลิต
ในประเทศไทย และโอกาสของการได้ส่วนแบ่งตลาดเพิ่มขึ้นใน 12
ประเทศสมาชิก

การใช้มาตรการยืดหยุ่นของข้อตกลง TRIPS

แม้ว่า TRIPS จะกำหนดให้ประเทศสมาชิกของ WTO คຸ້ມครองสิทธิบัตรยาตามมาตรฐานก็ตาม อย่างไรก็ตามภายใต้ข้อตกลง TRIPS ได้เปิดช่องทางให้ประเทศสามารถใช้มาตรการยืดหยุ่นต่างๆ เช่น มาตรการบังคับใช้สิทธิ (compulsory licensing) โดยรัฐบาลใช้สิทธิของรัฐที่จะปกป้องและแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขของประเทศในการนำเข้าหรือผลิตยาสามัญในประเทศได้ โดยไม่ละเมิดกฎหมายสิทธิบัตร เพื่อให้ประชาชนในประเทศสามารถเข้าถึงยาเหล่านั้น ที่จากเดิมไม่สามารถเข้าถึงได้ เนื่องจากมีราคาที่สูงเกินกว่ารัฐบาลหรือผู้ป่วยจะสามารถซื้อได้ หรือการนำเข้าซ้อน (parallel import) ที่สามารถนำเข้ายาของผู้ถือสิทธิที่จำหน่ายในต่างประเทศในราคาที่ถูกลงกว่าที่จำหน่ายในประเทศ อย่างไรก็ตาม การเข้าร่วม TPP จะทำให้การใช้มาตรการยืดหยุ่นเหล่านี้มีข้อจำกัดมากขึ้น เช่น มีการจำกัดการใช้ การบังคับใช้สิทธิ เฉพาะกรณีโรคติดต่อร้ายแรงหรือในสถานการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนเท่านั้น ในขณะที่ผ่านมาประเทศไทยได้ประกาศบังคับใช้สิทธิในยารักษาโรคมะเร็งและโรคหัวใจและหลอดเลือด ในต่างประเทศเช่นเดียวกันได้มีการเริ่มใช้มาตรการยืดหยุ่นนี้ในการประกาศบังคับใช้สิทธิในยารักษาโรคมะเร็งหรือโรคในกลุ่มไม่ติดต่อเรื้อรังมากขึ้น

แม้ว่าใน TRIPS ระบุว่าประเทศสามารถใช้มาตรการยืดหยุ่นได้อย่างเสรีตามบริบทของประเทศ ได้มีข้อห่วงกังวลเรื่องการฟ้องร้องรัฐบาลจากนักลงทุนต่างชาติ โดยมีการคาดการณ์ว่าการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิอาจจะทำให้นักลงทุนต่างชาติที่เป็นเจ้าของสิทธิบัตรฟ้องร้องรัฐบาลได้ เนื่องจากมาตรการนี้ส่งผลกระทบต่อกำไรของนักลงทุน

มาตรการ ณ จุดผ่านแดน (Border Measure)

ตามข้อตกลงของ TPP ได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกคุ้มครอง เครื่องหมายการค้าและสิทธิบัตร ดังนั้นยาสามัญที่นำเข้าหรือส่งออก หรือ อยู่ระหว่างการขนส่ง เจ้าหน้าที่ด่านสามารถสั่งให้มีการตรวจสอบถึงการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆ เช่น ยี่ห้อหรือผลิตภัณฑ์ ทำให้ การนำเข้ายาเกิดความล่าช้า ผู้ป่วยไม่ได้รับยาตามกำหนดหรือ ยาเหล่านั้นอาจจะถูกส่งกลับประเทศต้นทางได้ กรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้น จากการส่งยาจากประเทศอินเดียเพื่อส่งยา losartan potassium ไปยัง ประเทศบราซิล ซึ่งยานี้เป็นยาที่ไม่มีสิทธิบัตรทั้งในประเทศอินเดียและ บราซิล ในขณะที่ยานี้ต้องมีการเปลี่ยนถ่ายการขนส่งที่ประเทศ เนเธอร์แลนด์เจ้าหน้าที่ได้ตรวจสอบและระบุว่ายานี้เป็นยาที่มีสิทธิบัตร ในประเทศเนเธอร์แลนด์ดังนั้นยาเหล่านั้นจึงถูกส่งกลับประเทศอินเดีย ซึ่งหมายถึงผู้ป่วยในบราซิลไม่ได้รับยาที่ควรจะได้รับเนื่องจากมาตรการ ณ จุดผ่านแดนนี้

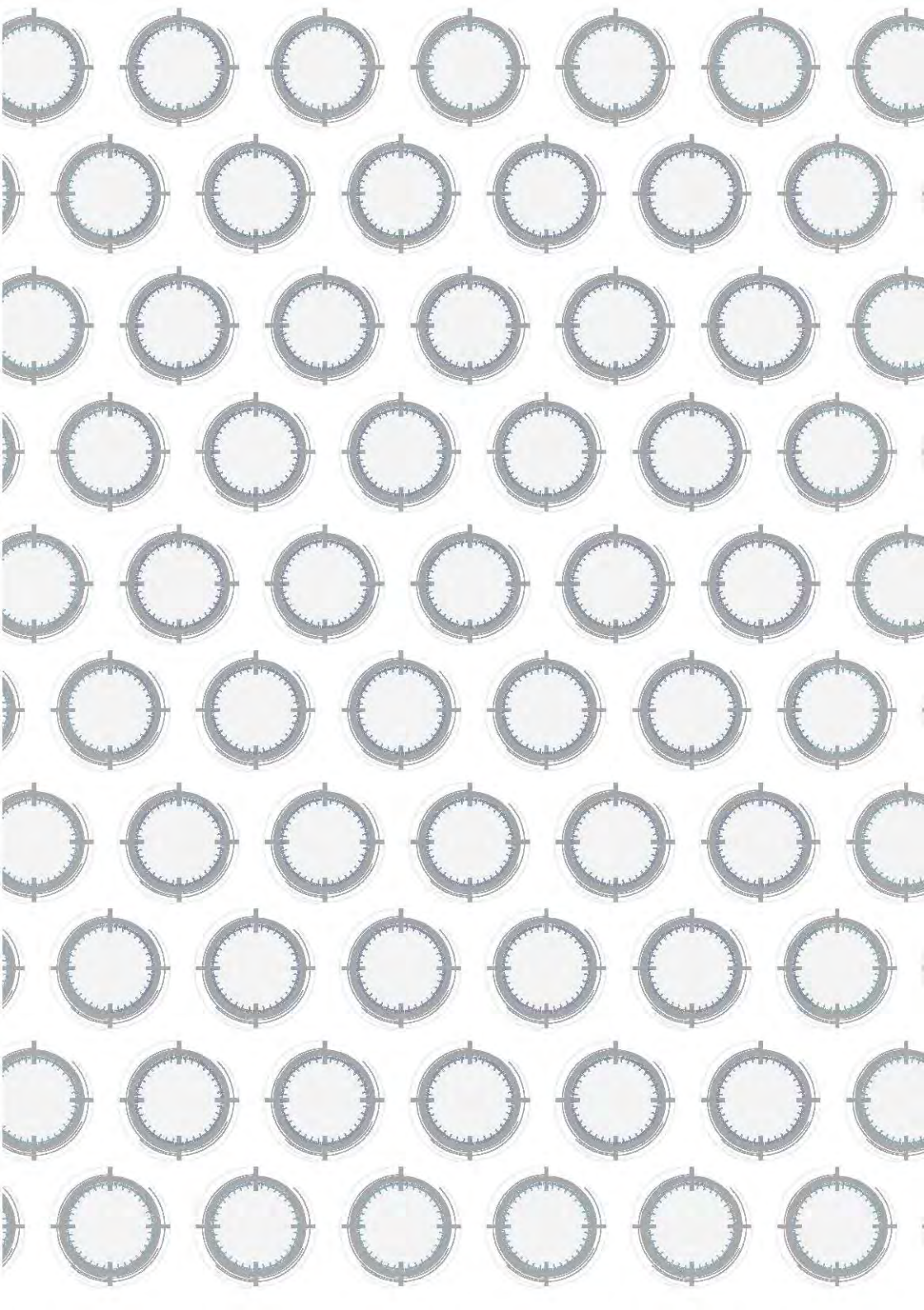
การคัดเลือกยาเข้าสู่บัญชียาหลักแห่งชาติ

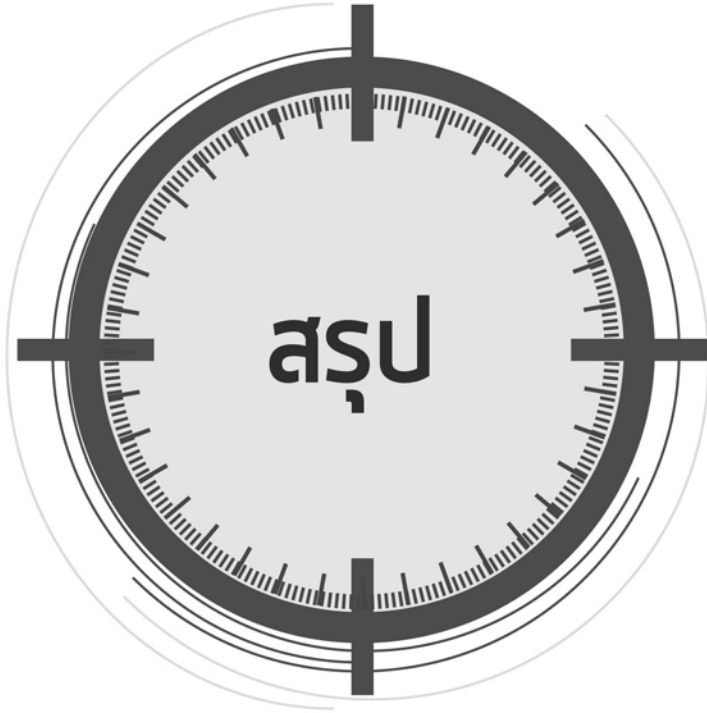
ในบทที่ 15 การจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐ และ บทที่ 26 ความโปร่งใส และการต่อต้านการคอร์รัปชัน เป็นโอกาสที่จะทำให้เกิดการแข่งขันและการพัฒนาระบบของประเทศให้มีความโปร่งใสมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันองค์การเภสัชกรรมเป็นผู้ผลิตยารายใหญ่รายหนึ่งของประเทศไทย และรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการใช้ยาที่ผลิตโดยองค์การเภสัชกรรม การเข้าร่วม TPP จะทำให้เกิดการแข่งขันมากขึ้นจากผู้ผลิตจากต่างประเทศ ซึ่งอาจจะส่งผลดีต่อภาระงบประมาณด้านค่าใช้จ่ายด้านยา เนื่องจากรัฐบาลสามารถจัดซื้อยาได้ในราคาที่ต่ำกว่าจากการแข่งขันโดยผู้ขายมากมาย อย่างไรก็ตามในระยะยาวอาจจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมยาสามัญในประเทศได้ เนื่องจากผู้ผลิตในประเทศไทยอาจจะไม่สามารถแข่งขันด้านราคากับผู้ผลิตต่างชาติที่มีเงินทุนที่เหนือกว่าได้ และอาจจะมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางระบบยาของประเทศ

กระบวนการคัดเลือกยาเข้าสู่บัญชียาหลักของประเทศไทยในปัจจุบันนั้น ใช้หลักฐานทางวิชาการ มีความโปร่งใส และเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ บนเว็บไซต์ โดยประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนต่างๆ หรือ ผู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการได้ อย่างไรก็ตามข้อกำหนดของ TPP ต้องการให้ตัวแทนจากภาคอุตสาหกรรมเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการพิจารณา และสามารถเรียกร้องให้มีการทบทวนผลการพิจารณา และให้มี

การตรวจสอบกระบวนการและหลักฐานที่ใช้ในการพิจารณา
การคัดเลือกยาโดยหน่วยงานภายนอกได้ แม้ว่าโดยหลักการจะทำให้
กระบวนการคัดเลือกยามีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน แต่อาจมีปัญหา
เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน และส่งผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณา
เข้าสู่บัญชียาหลักแห่งชาติ ตลอดจนการเจรจาต่อรองราคา ยา เพื่อให้ได้
รายการยาจำเป็นและคุ้มค่าต่อการสาธารณสุขของประเทศได้

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไป จะเห็นได้ว่าเนื้อหาหลายบทของ TPP นั้น มีผลกระทบต่อ การเข้าถึงยาของประเทศไทย ตั้งแต่ขั้นตอน การวิจัยและพัฒนา การอนุญาตก่อนการขาย การผลิตและนำเข้า การกระจายและการเข้าถึง ในแต่ละขั้นตอน TPP สามารถก่อให้เกิด ผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ และเป็นโอกาสที่จะให้เกิดการพัฒนา ระบบให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใสมากขึ้น แม้ว่าปัจจุบันได้มีการศึกษา ผลกระทบต่อการเข้าถึงยาในการเข้าร่วม TPP และผลการศึกษา ได้แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มด้านลบจาก TPP และมีแนวโน้มว่าประเทศไทย จะต้องเตรียมมาตรการตั้งรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เป็นไปตาม ข้อตกลง TPP เช่น การปรับปรุงระบบการทำงานของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ในหลายประเด็นที่เป็นข้อห่วงกังวลนั้น ยังขาดข้อมูลสนับสนุนอยู่มาก ดังนั้นควรมีการศึกษาให้ถี่ถ้วนถึงผลกระทบต่อ การเข้าถึงยาและพัฒนา มาตรการรองรับเพื่อลดผลกระทบเหล่านั้นให้น้อยที่สุด

หน่วยงานระดับนานาชาติไม่ว่าจะเป็นองค์การอนามัยโลกหรือ องค์การการค้าโลกได้รณรงค์ให้ประเทศที่จะเข้าร่วมการเจรจาการค้าเสรี ไม่ควรรับข้อเสนอหรือข้อตกลงในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ที่เกินกว่า TRIPS นอกจากนั้นจากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ผ่านมา การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในระดับ TRIPS นั้นยังไม่มี ความชัดเจนว่าจะก่อให้เกิดผลกระทบด้านบวกต่อสาธารณสุข การคุ้มครองที่มากกว่า TRIPS นั้นอาจจะทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี

1. Akaleephan, C. 2014. *Impact of FTA on drug system and access to medicine in Thailand*. International Trade and Health Conference 2013 – 2014, 10 – 11 March 2014, Bangkok.
2. Akaleephan, C., et al., *Extension of market exclusivity and its impact on the accessibility to essential medicines, and drug expense in Thailand: Analysis of the effect of TRIPs-Plus proposal*. Health Policy, 2009. **91**(2): p. 174-182.
3. Bartels, H.G., et al., *Promoting access to medical technologies and innovation. Intersections between public health intellectual property and trade*. 2013.
4. Maskus, K.E. *Patents and Technology Transfer through Trade and the Role of Regional Trade Agreements*. 2016: Working Paper, East-West Center Workshop on Mega-Regionalism-New Challenges for Trade and Innovation.
5. Médecins Sans Frontières (2010) *Europe! HANDS OFF Our Medicine*.
6. Shankar, R., et al., *Securing IP and access to medicine: is oncology the next HIV*. IMS Consulting Group white paper on compulsory licensing and

- other risks to intellectual property rights in oncology. IMS Consulting Group, 2013.
7. USTR, *TPP-Chapter-Summary-National-Treatment-and-Market-Access-for-Goods*.
  8. USTR, *TPP-Chapter-Summary-Technical-Barriers-to-Trade*.
  9. USTR, *TPP-Chapter-Summary-Investment*.
  10. USTR, *TPP-Chapter-Summary-Government-Procurement*.
  11. USTR, *TPP-Chapter-Summary-Intellectual-Property*.
  12. USTR, *TPP-Chapter-Summary-Transparency-and-Anti-corruption*.
  13. World Health Organization. 2016. *Trade, foreign policy, diplomacy and health: Research and Development*. [Online]. [Accessed 19 May 2016]. Available from: <http://www.who.int/trade/en/>
  14. World Health Organization, *How to Implement Computer-Assisted Drug Registration*. 1998.
  15. World Health Organization, *Increasing access to vaccines through technology transfer and local production*. 2011.
  16. World Health Organization, *International Trade and Health: A Reference Guide*. 2009, New Delhi: World

- Health Organization, Regional Office for South-East Asia.
17. World Health Organization, *Local production for access to medical products: developing a framework to improve public health*. 2011: World Health Organization.
  18. Yamabhai, I. and R.D. Smith, *A review of the health and economic implications of patent protection, with a specific focus on Thailand*. Health Research Policy and Systems, 2012. **10**(1): p. 1.
  19. จีราพร ลีมนานนท์, จักรกฤษณ์ ควรพจน์, พจน์ กุลวานิช, วรรณภา ศรีวิริยานุภาพ, พิเชษฐ ลีเมวชิรานันต์, กฤษณา ไกรสินธุ์ และดาวรรณ ศิลปโภชากุล. *โครงการจัดทำฐานข้อมูลสิทธิบัตรยาแผนปัจจุบัน*. 2547: หน่วยปฏิบัติการวิจัยเภสัชศาสตร์สังคม (วจภส.) คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
  20. พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. สิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2552, กรมทรัพย์สินทางปัญญา, Editor. 2552.
  21. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, *คู่มือ/หลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนตำรับยาสามัญ (Generic Drugs) แบบ ASEAN HARMONIZATION*. 2556, กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน

- กิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.
22. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, คู่มือ/หลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนตำรับยาใหม่ (*New Drugs*) แบบ ASEAN HARMONIZATION. 2556, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.
23. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, แผนผังแสดงขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติการราชการ กระบวนงานที่ใช้เวลามากกว่า 15 วัน กระบวนงานที่ 3 การขึ้นทะเบียนตำรับยาใหม่ (ยกเว้นยาชีววัตถุ), สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา: นนทบุรี.

TPP และยา

